

Tamminen-Parre, Saija 2021: Språkideologier bakom finskspråkigas attityder till svenskan. *Folkmålsstudier*, nr 59. S. 165–197.

Saija Tamminen-Parre

SPRÅKIDEOLOGIER BAKOM FINSKSPRÅKIGAS ATTITYDER TILL SVENSKAN

English summary

The study investigates the language attitudes by Finnish speaking Finns towards Swedish and speakers of Swedish. The study is based on interviews that have been carried out in international companies in two areas in Finland, in Ostrobothnia in western Finland and in the metropolitan region around Helsinki. The primary method used is that of discourse analysis. A detailed analysis is carried out of how the informants talk about Swedish and speakers of Swedish. The analyses show that there are different kinds of language ideologies that lie behind the informants' attitudes, and five different ideologies were identified on the basis of the data: a pragmatic ideology, an economic ideology, an instrumental ideology, a nationalistic ideology, and a slightly derogatory ideology. Some informants express the usefulness of studying and learning Swedish, e.g., for economic reasons, or simply because it makes interaction smooth. Some interviewees were flexible with respect to speaking Swedish and used aspects of receptive multilingualism. On the other hand, expressions of a nationalistic ideology and even somewhat derogatory expressions in the attitudes toward Swedish were found among the interviewees – often directly linked to poor language skills of the interviewees. The interviewees' choice of language when in contact with Swedish speakers was also influenced by whether the interaction took place during their free time, or whether they were using Swedish as part of their work.

Key words: language attitude, language ideology, discourse analysis, Finland Swedish, Finnish-speaking Finns

1 Inledning¹

Finskspråkiga finländares relation till svenskan och till svenskspråkiga har varit problematisk på ett eller annat sätt under flera hundra år, och är det fortfarande idag (Saari 2005, Engman 2016, 2019, Saukkonen 2011, Kuvaja 2019). Finskans utveckling till ett språk för bildning, kultur och förvaltning var inte självklar under de sex sekel som nuvarande Finland var en del av kungariket Sverige (Engman 2019:406). Under 1800-talet – efter att Finland blev storfurstendöme under Ryssland 1809 – fick finskan ett uppsving och språkets ställning blev starkare (Saari 2005, Mantila 2005, Häkkinen 1994,

---

¹ Jag vill tacka alla som har hjälpt mig att utveckla min text. Ett speciellt tack till de två anonyma granskarna.

Hult och Pietikäinen 2014). Resultatet efter långa förhandlingar blev att Finland fick två nationalspråk, finska och svenska (se vidare Mantila 2005). Själva termen nationalspråk har enligt Mantila (2005:300) en ideologisk laddning eftersom den bär med sig en viss typ av kulturell, historisk och politisk bakgrund. I Finland och i Europa överlag hör begreppet nationella språk till en ideologi där nation och språk anses höra ihop. Som majoritets-språk hade finskan ett viktigt symboliskt värde i och med att Finland kom att representera en typisk nationalstat på 1800-talet. Vad gäller svenskan i Finland, väcker till exempel studier i svenska i grundskolan än i dag starka känslor hos många finskspråkiga i diskussioner där denna nationalitets-ideologi om ett språk – ett land blir aktuell.

I den här studien tar jag mig an ett specifikt perspektiv på denna frågeställning och på dessa ständigt återkommande frågor. Jag redogör för hur finskspråkiga finländare talar om svenska och svenskspråkiga och vilka attityder som ligger till grund för deras uppfattningar.

Finländares attityder till svenskan och de svenskspråkiga har tidigare diskuterats bland annat i en rad pro gradu-avhandlingar (t.ex. Laitinen 1997, Kerkkänen 2003, Knight 2013, Heiskanen 2013, Wide 2020) och i en doktors-avhandling (Mustila 1990). Ofta har fokus i undersökningarna varit barn och unga i skolan eller unga studerande, i vissa fall också lärare i svenska (se Juurakko-Paavola och Palviainen 2011). Andra undersökningar om relationer och attityder till svenskan har gjorts bland annat av Folktinget (Vårt land, vårt språk 1997), Tankesmedjan Agenda (Herberts 2019) och Magma (t.ex. Saukkonen 2011). Undersökningarna har vanligen utförts som enkät-undersökningar.

Det material jag använder i denna artikel består, till skillnad från tidigare studier, av intervjuer och fokus ligger på personer i arbetsför ålder som är yrkesarbetande. Utgångspunkten i studien är diskursanalytisk (jfr Pälli 2003, Pietikäinen och Mäntynen 2019) och jag undersöker attityder (jfr t.ex. Mattfolk 2011) och hur de tar sig uttryck i kontaktsituationer, mer specifikt, hur finskspråkiga finländare i arbetsför ålder förhåller sig till svenskan och till svenskspråkiga. Med diskursanalysens hjälp kommer jag inte bara åt hur informanterna talar om språk utan den ger dessutom en djupare förståelse av vad som ligger bakom finländares språkattityder, hur attityderna kan förklaras och hurdana språkideologier som visar sig i samtalen med dem och i deras berättelser.

Materialet är insamlat inom projektet Moderna importord i språken i Norden (MIN-projektet) och består av tematiska intervjuer där 48 informanter har intervjuats om sitt förhållande till engelskan och användningen av engelska ord i finskan (om MIN-projektet, se t.ex. Sandøy 2003, Kristiansen och Sandøy 2010). I den finska undersökningen frågades också efter

informanternas förhållande till svenska som en del av frågor om kommunikation i Norden. I föreliggande studie är det specifikt de finska informanternas förhållande till svenskan som är i fokus. Undersökningarna har genomförts i huvudstadsregionen (Vanda, Helsingfors) och i Österbotten (Teuva, Kauhajoki).

2 Bakgrund

Idag har Finland två nationalspråk, finska och svenska, och båda språken är obligatoriska i den finska skolan (Språklagen 423/2003). ”Det andra inhemska språkets” roll i skolan har debatterats under flera decennier. En översikt av den språkpolitiska situationen omkring år 2010 ges i Hult och Pietikäinen (2014); språkdiskussionen om svenskans ställning i den finska skolan togs då återigen upp i medierna (se också Nuolijärvi 2005). Det finns olika argument, så som pedagogiska aspekter, minoritetsspråkets roll samt kultur- och språkpolitiska argument, som kan användas både för och emot svenskan i skolan. Som argument för obligatorisk svenska kan nämnas till exempel tvåspråkigheten och ekonomiska, kulturella och politiska kontakter med Norden (se bl.a. Folktingets och Magmas rapporter, Kerkkänen 2003). Svenskans roll i skolan motiveras med motsvarande argument, dvs. de nära kontakterna med Sverige, Norden och den historiska bakgrunden (Kerkkänen 2003). Attityderna till svenskan är negativa bland pojkar, och speciellt bland de pojkar som riktar in sig på yrkesstudier (Tuokko 2011:37). Engelskan är ofta numera det första språket som barnen lär sig i skolan, men engelskans starka roll i skolan behöver inte desto noggrannare motiveras, eftersom engelskan är närvarande i det dagliga livet på många sätt, t.ex. inom ekonomi, i EU, på tv, inom musik, film och i de sociala medierna (Leppänen et al. 2011:106ff). Hult och Pietikäinen (2014:11) talar om ”lingua economica” eftersom engelskan presenteras som en kanal till världsekonomin och den globala mobiliteten.

Internationalisering och globalisering väcker diskussion om vilka språk som borde studeras i Finland. Bristande språkkunskaper är ett problem i företagsvärlden och för många företag är det svårt att rekrytera personal som har goda språkkunskaper. Svenskan, som behandlas i den här studien, är det tredje viktigaste språket som behövs i arbetslivet i Finland enligt EK (Elinkeinoelämän keskusliitto/Finlands näringsliv 2017, se också Tanner och Lassus 2018:116). Inom den offentliga sektorn är kunskaper i svenska ett krav och anställda behöver visa tillräckliga kunskaper i svenska för att bli rekryterade. Sålunda behöver till exempel läkare, lärare, sjukskötare och tjänstemän kunna svenska (Virtanen och Raitaniemi 2019:235). Mötet med

svenskspråkiga kan dock väcka olika känslor, vilket också behandlas i den här studien. Indirekta hänvisningar till olika språkideologier har blivit alltmer förekommande och därmed mer aktuella teman i dagens samhällsliga debatt om globalisering, invandring, språklig mångfald, nationaliteter och mänskliga rättigheter, där indirekta uttryck för främlingsfientlighet ofta kommer till ytan i diskussionerna (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen och Solin 2012:338).

I föreliggande studie kommer jag att ta mig an följande frågor:

- På vilket sätt talar finskspråkiga finländare om svenskan och svenskspråkiga i kontaktsituationer i arbetet och på fritiden?
- Hurdana attityder kommer fram när finskspråkiga finländare talar om svenskspråkiga och om svenskan?
- Hurdana språkideologier kan identifieras bakom de attityder som uttrycks i diskussioner om svenskan och svenskspråkiga?

Artikelns struktur är den att jag härnäst kommer att presentera den teoretiska referensram som omger min undersökning. Därefter beskriver jag mitt material och min metod och sedan följer själva analysdelen. Slutligen sammanfattar jag mina resultat och ger svar på frågorna ovan.

3 Attityder och språkideologier

När det talas om attityder möter man termer som vanor, värderingar, fördomar och stereotyper som alla är besläktade med attityder (se vidare Garrett, Coupland och Williams 2003:10, Bijvoet 2013:126). I min studie koncentrerar jag mig på att tala om åsikter och attityder. Jag ser åsikter som verbaliserade uppfattningar och attityder som någonting som kan vara dolt bakom åsikterna; en del forskare anser också att attityder är svårare att påverka än åsikter (Nyström Höög 2005). Attityder anses formas redan i barn- domen av den omgivning och kultur som man växer upp i och lever med och de traditioner man lär sig och är omringad av (Bijvoet 2013:123). Man kan lite provokativt säga att en person är fånge i sina barndomstraditioner och att man har lärt sig sina attityder av den gemenskap man har levt i. Tidigare ansåg man att attityder är stabila och långvariga (t.ex. Fishbein och Ajzen 1975: 6) men den tankegången har förändrats. Jag håller med Kalaja (1999) och Bijvoet (2013) som anser att eftersom attityder är komplexa fenomen och inringar sociala händelser där tid, plats och samtalspartner kan påverka hur man uttrycker sig är det osäkert om attityderna är vare sig stabila eller långvariga.

De metoder som har använts i sociolingvistiska attitydundersökningar har utvecklats under åren. Också i Norden har Lamberts (se Lambert et al. 1960) *matched guise-tester* genomförts och flera nya analysmetoder har tagits i bruk och utvecklats (jfr Kalaja 1999:46, Bijvoet 2013:132, Kristiansen 2020). Nya inriktningar för hur man kan undersöka språkattityder är det folklingvistiska perspektivet (Vaattovaara 2009) men också diskursanalys har använts inom attitydforskning (se vidare Kalaja 1999, Pälli 1999, Mattfolk 2011, Pietikäinen och Mäntynen 2019). Diskursanalysen kan nämligen visa på aspekter och attityder som inte kommer fram i andra typer av undersökningar (t.ex. i frågeformulär eller i *matched guise-test*), t.ex. små detaljer i språket som kan avslöja attityder. Diskursanalys av intervjuer öppnar också möjligheter till analys av samtal mellan forskare och informant där forskaren kan ta fasta på åsikter och tankar som enkätundersökningen inte kan täcka. I mina intervjuer och fokusgruppdiskussioner diskuterade vi kring svenska språket främst så att informanterna fritt fick välja det som de ville tala om.

Språkattityder kan anses växa fram ur de språkideologier som är aktuella eller påverkar oss i det omgivande samhället. För att definiera språkideologi används numera ofta Silversteins (1979) definition²: språkideologi har att göra med hur talaren förklarar sina föreställningar med språkets hjälp eller hur hen använder språket. Med hjälp av språkideologier kan talaren förstå världen och vilken roll olika språk har i samhället. Min egen uppfattning om språkideologi följer det sätt på vilket Molnár Bodrogi och Kunnas förklarar ideologi. Enligt Molnár Bodrogi (2015: 525) är ideologi ett system för tankar kring sociala system som omgivningen i sin tur har påverkat, och som är relativt hållbara och som påverkar människans val i det sociala livet och i hennes verksamhet. I sin undersökning om minoritetsspråk anser Molnár Bodrogi (2015: 529) att ideologin innehåller idéer, värderingar, känslor och inställningar om ens egen kultur, etnicitet och historia. Liksom Molnár Bodrogi använder Kunnas (2006:233) Wingstedts (1998) definition där ideologi presenteras som individens värderingar, uppfattningar och känslor som är förknippade med språk och språkanvändning eller hens "språkbeteende", som Kunnas uttrycker det. Jag utgår i denna artikel från att språkideologins funktion baserar sig på människors val, som i sin tur är påverkade av deras värderingar, känslor, bakgrund och deras egen historia.

Forskare kategoriserar språkideologier på olika sätt beroende på sitt material och syfte. Wingstedts (1998), Kunnas (2006) samt Molnár Bodrogis (2015) undersökningar utgår från att studera fenomenet ur minoritetsspråkens syn-

---

² "a set of beliefs about language articulated by users as a rationalization or justification of perceived language structure and use" (Silverstein 1979: 193).

vinkel. Min synvinkel är annorlunda eftersom jag undersöker hur majoritets-språkstalare ser på minoritetsspråk och minoritetsspråkstalare. Wingstedt (1998:165) närmar sig ideologier genom att placera monolingvister och pluralister i olika ändar av en skala. Monolingvister förhåller sig ofta negativt till andra, 'the Others', och de vill hålla språket rent från andra språk, varieteter och annat som kan kontaminera språket. De anser att språklig nationalism är positivt och att deras eget språk kan hotas av högstatusspråk som engelska eller lågstatusspråk som invandrarsspråk. En pluralistisk syn på språket betyder däremot ett liberalt förhållningssätt till språket och språkets utveckling (Wingstedt 1998:166). Kunskaper i främmande språk är viktiga i den globaliserade världen och flera undersökningar har påvisat att personer som är tvåspråkiga eller talar flera språk har det bättre ställt ekonomiskt (Grin et al. 2010: 60). Det som kan förklara dessa ekonomiska skillnader är att de som är språkkunniga ofta har en längre utbildning, men det har också visat sig vid jämförelser mellan personer med samma utbildning och samma erfarenhet att den med bättre språkkunskaper förtjänar mer (Grin et al. 2010: 57). Man kan tänka sig att språkstudier och språkkunskaper ger verktyg för att kommunicera med människor i andra länder men att de möjligen också visar vägen till ett bättre liv (dvs. status och möjligheter i arbetslivet). Å ena sidan kan man se att språket är ett verktyg för kommunikation och representerar det jag kallar en instrumentell ideologi, där språket uppskattas enligt hur nyttigt det är. Å andra sidan kan språkets värde mätas i relation till dess ekonomiska värde, hur mycket ekonomisk nytta, lust eller förlust, språket ger. Ifall språket har mindre prestige eller ifall det förekommer dialekter eller varieteter som avviker från standardspråket kan attityder till språk och varieteter vara nedlåtande eller svagt nedsättande³. (Haugen 1971, Grillon 1989:173–174, Dorian 1998:7, Arola 2004:37–38, Kunnas 2006:233). Även om man kan göra kategoriseringar av olika ideologier överlappar ideologierna ofta varandra.

4 Material och metod

Materialet jag analyserar är från MIN-undersökningen där jag gjorde kvalitativa djupintervjuer med 48 personer under åren 2003–2004. MIN-undersökningens mål var att undersöka finskspråkiga finländares attityder till engelska och därför rekryterades informanterna från internationella företag. Företagen valdes enligt deras verksamhet och de är av två olika typer: moderna serviceproducerande företag och produktproducerande företag. Alla

---

³ Dorian (1998:7) använder begreppet "ideology of contempt".

intervjuer gjordes av mig och de gjordes både i huvudstadsregionen och i Österbotten för att komma åt regionalt jämförbart material. Frågor som behandlades under intervjuerna handlade om teman som lånord i finska, användningen av lånord och engelskans roll i utbildningssystemet. I undersökningen diskuterades också förhållandet till andra språk och hurdan roll andra språk borde ha i utbildningen eller i kontaktsituationer. Därmed blev också svenska språket och dess roll ett tema.

Informanterna i min undersökning var mellan 24 och 61 år gamla och alla arbetade på internationella företag. Intervjuerna tog 1–2 timmar. De avsnitt som jag använder här är tagna ur den delen av intervjuerna där vi talade om språken i utbildningssystemet och speciellt om svenskans roll. Till intervjun hörde också en ledigare diskussion efter varje tema och en del av materialet jag redogör för är från den delen. Jag har använt grovtranskribering där kommatecken betyder en kortare paus och punkt betyder en längre paus eller att ett nytt tema tas upp.

Fördelen med en intervju, jämfört t.ex. med enkätundersökning, är att man kan ställa tillägsfrågor och uppmana informanten att berätta mera om det behövs. Informanterna har ofta också lättare att uttrycka sig i tal än i skrift, vilket gör att man kan anta att både fler förklaringar till och mer djupgående information om deras språkattityder framträder. Det finns dock vissa utmaningar med kvalitativa undersökningar och också med en djupintervju. En utmaning är intervjuarens roll och hur intervjuaren påverkar intervjun och hur det som sägs och förstås ska kunna tolkas objektivt i intervjun (jfr Labov 1972:6, Eskola och Suoranta 1998, Lehtonen 2015:61).

Jag närmar mig materialet i min undersökning med verktyg från diskursanalysen (Pietikäinen och Mäntynen 2019, Eskola och Suoranta 1998). Forskare talar om diskurs på olika nivåer, å ena sidan är det fråga om situationer där språket används, men å andra sidan också från ett större perspektiv där språket är en del av den samhälleliga kontexten (Pietikäinen och Mäntynen 2020:18). Fairclough (1992) lyfter fram en trestegsmodell där det finns en språklig eller textuell nivå, en diskursiv nivå (med producerande och tolkande) och en social nivå där språkanvändningen är en del av större sociala kontexter. Diskursforskaren van Dijk (1997) uppfattar däremot att diskursen sker mellan språkliga strukturer och kognition och hör ihop med en större samhällelig kontext (jfr Pietikäinen och Mäntynen 2019:17–18). Jag ser diskursen som ett samspel och en social aktivitet mellan en talare och ett samhälle, där talaren är en del av en större gemenskap, ett samhälle. Det som personen säger och uttrycker visar hans verklighet och reflektioner över det som hen upplever. Historien avspeglas också i diskussioner om språk: historiens roll i dagens språkdiskussioner är påtaglig (Pietikäinen och Mäntynen 2019:17, 83).

Jag analyserar det som informanterna säger men också hur de säger det. I de ordval som informanterna använder, avslöjas deras känslor och attityder till det som det talas om. Ordvalet säger något om talarens tankar och ideologier, och baserar sig på de sociokulturella värderingar och föreställningar som talaren har (Kunnas 2006:233). Jag är intresserad av informanternas sätt att uttrycka sig, och specifikt deras val av ord. Jag vill se hurdana ord – diskurspartiklar, verb, substantiv, pronomen – de använder och vad de uttrycker med dessa ordval. Jag kommer också att ta upp hur informanterna berättar att de reagerar på olika situationer och vilka olika positioner och roller de intar i dessa situationer. Informanterna använder olika sätt att berätta om sina attityder och åsikter om svenskan och jag försöker ta fram och visa detta i min analys. Informanternas sätt att uttrycka sig återspeglar deras syn på språket och språkets användare och kan också visa bakomliggande ideologier, vilket i sin tur kan förklara deras attityder (Pietikäinen och Mäntynen 2019).

Före själva analysen har jag gått igenom materialet noggrant och sökt upp de fall där informanterna berättar om sina möten med svenskspråkiga. Jag har undersökt informanternas kommentarer och gått igenom hur de motiverar sina argument. Därefter har jag gått igenom materialet på nytt för att hitta liknande element i informanternas svar och försökt gruppera argumenten innehållsmässigt. Jag har på det här sättet undersökt hur informanterna verbaliserar sina åsikter och sökt efter ord och fraser som visar evaluerande aspekter. I min kategorisering av informanternas svar har jag speciellt haft nytta av Wingstedts (1998) och Kunnas (2006) tidigare undersökningar där de namngett en rad olika språkideologier. Jag har dock inte direkt använt deras kategoriseringar, utan den kategorisering och de benämningar jag använt i denna studie baserar sig på analysen av mina data.

5 Språkliga ideologier

I analysen behandlas först de fall där informanterna upplever kontakter med svenska och svenskspråkiga mer positivt och mot slutet av analysen behandlas mer kritiska kommentarer från informanterna. I flera fall kommer argumenten dock att överlappa eftersom en och samma person kan uttrycka både positiva och negativa åsikter i ett och samma yttrande.

5.1 Pragmatisk ideologi

Många finländare har en positiv attityd till svenskan och flera vill gärna tala svenska. Bristfälliga språkkunskaper kan dock vara en orsak till att det finns olika strategier som används av en finskspråkig när hen möter någon som pratar svenska. I mitt material kommer det här fram när personer berättar om sina möten med svenskspråkiga personer. Ofta blir det så att samtalet förs på finska, men det finns undantag. Det verkar vara acceptabelt att använda både svenska och finska när två olika modersmålstalande möts. Talarna väljer språk enligt situation. Jag kallar det här för ett pragmatiskt sätt att närma sig kommunikation och därför använder jag här begreppet ”pragmatisk ideologi” för att hänvisa till detta förhållningssätt. Kunnas (2006:234) talar om pluralistisk ideologi där all språklig pluralism ses som positivt och detta ligger rätt nära det som kommer fram i mitt material. Enligt min mening baserar sig en pragmatisk ideologi på att människan vill vara pragmatisk och rationell och därmed inte använda för mycket krafter och resurser på det som hen uppfattar som onödigt; dvs. man talar inte svenska om det inte är absolut nödvändigt och man klarar sig på finska.

Det första exemplet visar hur informanten, Pekka, berättar om sin strategi när han möter svenskspråkiga. Han inleder diskussionen på svenska men hans avsikt är att fortsätta på sitt modersmål och inte tala svenska. Pekka motiverar sitt agerande med att det visar respekt för hans samtalspartner. Strategins mål är att de två snabbt ska hitta ett gemensamt språk som – i det här fallet – blir finska och att de på det sättet kan lösa det ärende som ska avhandlas snabbt och bekvämt för båda.

(1) Pekka, 60 år, Teuva

*jos niinku tiäretähän, että aikanaan [x] kunnassa jos puhui meni, ja yritti puhua
Man vet ju att förr i tiden i [x] kommun om man försökte tala*

*muutamankin sanan ruottia, niin sitten se homma aukes ja ne käänsi sen helepomminn
ens några ord svenska så blev [kommunikationssituationen] mycket lättare och
[svenskspråkiga] övergick till*

*suomeksi, ku näki, että toinen eres yrittää. koska niin mekin teemme näille,
att tala finska när de märkte att den finskspråkiga försökte tala svenska. För så gör vi
också med de här,*

*mitä nyt onkin sitten, vierasmaalaasia. ku osaa muutaman sananki suamia,
vad de är, utlänningar om de kan några ord finska*

*niin ihastumma niihin, ku ne vähän yrittää. tämähän on vanha juttu.
så blir vi förtjusta i dem när de försöker ens lite. Det här är ju en gammal grej.*

Informantens berättelse visar alltså på en strategi där man inleder diskussionen med en svenskspråkig på svenska men senare i diskussionen talar man sitt eget modersmål, finska. Informanten använder flera gånger verbet *yrittää* 'försöker' som enligt informanten indikerar att bara man ger uttryck för att man är motiverad att tala svenska så hjälper detta att reda ut situationen. I hans kommentar kan man se att artighet och respekt för ens samtalspartner gör det lättare och att det därefter talas finska. Informanten förhåller sig flexibel till att använda två språk i samtalet. Han säger också att fenomenet är allmänt känt och att det också kan användas med talare av andra språk.

I det följande ger jag exempel på en lite annorlunda kontaktsituation. När två personer, som talar olika språk som modersmål, möts kan de båda välja att tala sitt respektive modersmål.

(2) Sari, 45 år, Kauhajoki

Interv. no mitä sitten, ku sä olet tässä rannikolla, ja sitten täällä teillä on Kaskisis mökki
Nå hur är det när du är här vid kusten, och ni har er stuga i Kaskö.

ja näin. niin joudutko sä Kaskisis puhumaan ruotsia? törmäät sä semmosiin?
och så, så måste du tala svenska i Kaskö, när du träffar sådana [svensktalande]?

Sari een, een empä juuri, aika vähä. eiköhän sielä oikeestaan, että sillälaiilla, että ne
Nej, väldigt sällan, ganska lite. Det är egentligen på det sättet att

puhuu ruottia ja mä puhun suomia vai. ja mitä sielä on naapurია semmosia niin ne
de talar svenska och jag talar finska. Och mina grannar som finns där så de

puhuu hoono suomi että...---
de talar dålig finska så att...

Sari har vant sig vid att kommunicera på två språk – hon på finska och den andra på svenska – och det verkar inte vara ett problem för henne. Enligt Sari talar grannarna dålig finska ”hoono suomi”, vilket betyder att samtalen därför också gått på finska. Informantens strategi är dock att hon i första hand talar finska och svenskspråkiga talar svenska, men att svenskspråkiga också talar finska. I den här situationen kan vi tala om receptiv flerspråkighet dvs. att talare använder olika språk (Riionheimo & al. 2017, Castrèn 2012). Receptiv flerspråkighet har undersökts bland finska och estniska studerande och alumner av Härmävaara (2017). I Härmävaaras undersökning framkommer flera förklaringar till användningen av receptiv flerspråkighet, bland annat påverkade antalet talare användningen av ens eget modersmål (Härmävaara 2017:216, 217). Också samtalsämnet, och var och när man talar påverkar

vilket språk man väljer (ibid.). Talaren gör olika val men utvärderar situationen innan hen börjar tala.

Internationella företag kan ha flera arbetspråk: finska och engelska, men också finska, svenska och engelska. Koncernens officiella språk kan vara engelska och alla dokument skrivs på engelska, men på den lokala nivån talar arbetstagare sina modersmål (se vidare Angouri 2013, Virtanen och Raitaniemi 2019:239). Det företag som diskuteras i nästa utdrag verkar i södra Finland. Företaget har engelska som officiellt språk, men arbetstagarna talar sinsemellan sina modersmål, finska och svenska. I en diskussion om vilka språk som används med svenskspråkiga visar följande exempel att språket för Pihla inte verkar spela någon roll. Pihla (se 3a och 3b) berättar att svenskspråkiga kan börja tala finska med henne men byter sedan till svenska. Hon verkar inte ha något problem med att tala svenska och hon lägger inte heller märke till språket, utan den kommunikativa situationen fungerar problemfritt.

(3a) Pihla, 41 år, Vanda

Pihla: ne [ruotsinkieliset] puhuu mulle millon mitäkin,
Svenskspråkiga talar med mig lite vad som helst

ruotsia yleensä, ja välillä suomea. ja sitten se [työkaveri] alottaa yleensä suomen
men oftast svenska och ibland finska. Och sedan börjar arbetskompisen ofta på finska

kielellä ja sitten se unohtaa ja sitten puhuu ruotsia loput
och sedan glömmar hon det och fortsätter på svenska.

Interv: heh elikkä päivittäin ruotsia töissä koko ajan, elikkä tota
Så du talar svenska dagligen på jobbet.

Pihla: ei ongelma ei mitenkään en kiinnitä siihen huomiota
Det är inget problem, jag lägger inte ens märke till det.

Virtanen och Raitaniemi (2019:249) nämner att en flerspråkig arbetsgemenskap borde vara medveten om vilka utmaningar som kan uppstå eftersom all kommunikation är kulturbunden. I Pihlas fall är arbetspråken finska och svenska och Pihla anser att det inte utgör något problem i kommunikationen. Antagligen har hon väldigt goda kunskaper i svenska eftersom hon inte heller upplever något problem med att byta språk. Kanske den finlandssvenska och finska kulturen inte innehåller stora skillnader vad gäller kommunikation och därför upplever Pihla att det är problemfritt.

Det intressanta med Pihlas kommentar är att finska och svenska används varierande. Att samtalarna byter språk från finska till svenska eller tvärtom verkar inte störa kommunikationen. Härmävaara (2017:217) visar i sin artikel att språkval kan variera och kan ha den funktionen att fler närvarande har

större möjlighet att förstå vad som diskuteras. När intervjuaren frågar Pihla om hon tycker att svenskspråkiga kan tala finska tvekar hon inte i sitt svar. Enligt henne kan alla svenskspråkiga *läpikotasin*, 'alltigenom' finska. Hon fortsätter och specificerar att enligt henne kan alla svenskspråkiga som hon känner tala finska. Man kan dock utläsa av hennes kommentar i (3b) att hon är medveten om att det också finns en annan typ av svenskspråkiga som inte kan tala finska.

(3b) Pihla, 41 år, Vanda

Interv. luuletko sä nämä, kaikki suomenruotsalaiset osaa puhua suomea?
Tror du att alla finlandssvenskar kan tala finska?

Pihla mmm, kyllä, läpi läpikotasin, ainakin kaikki mitä mä tunnen,
[Ja], väldigt bra. Åtminstone alla de som jag känner.

mutta ne aina unohtaa, aina ne vaihtaa välillä
Men de glömmer alltid, de byter ibland [språk].

Interv. sä olet niin tuttu naama silleen ilmeisesti sä osaat niinku molemman kielet?
Du är så bekant ansikte och tydligen vet de att du kan båda språken.

Pihla niinininini, elikkä niin elikkä, kyllä ainakin kaikki minun suomenruotsalaiset
Ja, alltså alla finlandssvenskar som jag känner

osaa suomea ihan hyvin
kan finska relativt bra.

Hur människor beter sig i olika situationer varierar och detsamma gäller vilket språk de använder i olika situationer. Nästa exempel illustrerar hur en och samma person beter sig på olika sätt beroende på situationen. På fritiden talar Sari finska med svenskspråkiga (se ex. 2), men i arbetet talar hon svenska.

(4) Sari, 45 år, Kauhajoki

Interv. sä et puhunut englantia?
Du talade inte engelska?

Sari ei se paljo auta. ei ku, meillon töis, jos on tuota keskukses siinä vaihtehees,
Det hjälper inte så mycket. På vårt jobb, om man jobbar i växeln,

niin kato siihen soittaa kaiken kielisiä immeisiä. ja sitte joskus on semmonen
så dit ringer personer som talar olika språk. Och ibland kan det bli

tilanne, että pitää esimerkiksi selittää, että joku on lounaalla ja paikalla jonakin
en sådan situation att man måste förklara att någon är på lunch eller på plats en viss

päivänä. niin kato, ei millään muistanut mikä päivä keskiviikko on ruottiksi dag. Jag kunde inte alls komma ihåg vad onsdag är på svenska och

ei kerta kaikkiaan sitte piti vain sanoa se asia toisella lailla då var jag tvungen att förklara det på ett annat sätt.

Sari har hamnat i en utmanande situation i arbetet där hon inte kommer ihåg ett visst ord på svenska. Hennes strategi är då att hon försöker uttrycka sitt budskap med andra ord, uttrycka veckodagen på ett annat sätt. Det som är intressant är att hon inte byter till engelska som intervjuaren också frågar om, utan hon fortsätter tala svenska. Sari säger att det inte hjälper och fortsätter förklara hur hon löser problemet. Det som det här exemplet och exempel (2) visar är att informanten beter sig annorlunda på arbetet än på fritiden. På fritiden talar Sari finska med svenskspråkiga (exempel 2) men på arbetet (exempel 4) följer hon en annan praktik och där talar hon svenska.

De exempel som har diskuterats hittills handlar om hurdana pragmatiska strategier finskspråkiga talare använder när de talar med svenskspråkiga finländare. På ett sätt vill talare hellre tala finska men visar respekt genom att använda den andras språk för att få kommunikationen att i slutändan ske på finska. Det finns dock också talare som behärskar båda språken och som menar att språket inte spelar någon roll. Det finns även skillnader i vilket språk man talar på arbetet och på fritiden. Talare som inte använder svenska på fritiden gör mycket för att bli förstådda på svenska i arbetet. Arbetsplatsen och arbetsrollen är viktiga av pragmatiska skäl och i arbetet representerar personen sin arbetsplats och förväntas bete sig på ett sätt som är bra för företaget.

5.2 Instrumentell ideologi

Språket är ett verktyg för kommunikation och målet med språkstudier i skolan är att språken ska kunna användas utanför skolan (LOPS 2015). Arbetet kräver språkkunskaper och de krav som den offentliga sektorn ställer är att man skall ha tillräckliga kunskaper i båda inhemska språken (Virtanen och Raitaniemi 2019:235). Det jag kallar en ”instrumentell ideologi” ser språk och språkkunskaper som verktyg och som ett medel för kommunikation. I det följande berättar informanterna om sina upplevelser av att använda svenska och samtidigt nämner de skolans och språkstudiernas betydelse generellt. Motivationen att läsa språk ökar i och med att det kan visa sig att det finns en nytta med studier.

Exempel (5) visar att Aki uppfattar det som positivt (*mukavaa*, 'trevligt') att studera svenska i skolan. Under en skolresa till Sverige kunde han kommunicera på svenska i Sverige. Eftersom han upplevde att han kunde använda svenska och blev förstörd tyckte han att det var nyttigt att studera svenska. Vi kan se en instrumentell ideologi i hans kommentar: det lönar sig studera svenska eftersom svenska kan användas i Sverige (jfr Kunnas 2006:239).

(5) Aki, 43 år, Vanda

Aki ruotsin kielen opiskelu oli siinä mielessä mukavaa koska, silloin kävimme
Det var trevligt att studera svenska eftersom vi då åkte till Sverige

Ruotsissa ja koimme pystyvämme käyttämään sitä siellä.
och vi upplevde att vi kunde använda språket där.

Interv. ja sulle oli hyötyä siitä?
Du hade nytta av det [att kunna svenska]?

Aki oli siitä siä tai, ainakin se tuntui siltä.
Det var nyttigt där eller det kändes så.

När informanten talar om sin resa till Sverige använder han ett formellt språk, vilket är värt att notera eftersom han inte annars under intervjun använt ett sådant språk. Han använder formella verbformer som *kävimme* i stället för talspråkliga former som *käytiin* och *koimme pystyvämme* i stället för *koettiin et me pystytiin* 'vi besökte' respektive 'vi upplevde att vi kunde'. Här sker kodväxling från ett talspråk till ett mer formellt språk. Kodväxling är beroende av situationen och den aktivitet som sker i talsituationen och det finns en orsak till varför en kodväxling sker (Blom och Gumpertz 1986:424–426, Lappalainen 2004:292). Lappalainen talar om att kodväxling visar upp en förändring i talsituationen (2004:295). Strukturerna är sällsynta men man måste kunna känna till dem för att kunna använda dem. Aki markerar här en skillnad till det som har hänt tidigare och det som han berättar att nu sker med olika formalitetsgrad i språket. Aki använder vi-form, *kävimme* 'vi besökte', och inte jag-form. Han hänvisar med vi-formen till en större grupp, som tyckte att det var nyttigt att pröva sina språkkunskaper. När han fortsätter att prata använder han både passivform och generisk form. Hans användning av *vi* kan tolkas så att informanten talar om sig själv men samtidigt identifierar han sig själv med den skolgrupp som åkte till Sverige (jfr Pälli 2003:96–97, 119).

När Aki fortsätter sin historia ändrar han igen sin stil och byter till ett annat mentalt rum och då sker återigen kodväxling. Han använder vanliga, talspråkliga former som *siä* och inte det skriftspråkliga *siellä* 'där'. Han

använder också uttryck som *tuntui siltä* 'det kändes så', en preteritumform av verbet som hänvisar till den tid då han studerade. Användningen av *vi* och skriftspråkliga verbformer och användningen av preteritum visar ett slags avståndstagande från samtalsämnet eller en samhörighetskänsla med hela gruppen: som om han inte kan ta ansvar och säga positiva åsikter som sig själv utan han uttrycker sina åsikter (om svenskan) bakom avståndstagande formuleringar och då talar han för hela gruppen istället. Trots avståndstagandet visar han dock en positiv attityd: att man kan använda sina språkkunskaper i praktiken hjälper ens motivation att studera språket i fråga. På det här sättet illustreras en instrumentell språkideologi där språket ses som verktyg för kommunikation och där nyttan ses i och med själva kommunikationen (Kunnas 2006:234, 239).

I nästa sekvens ser Tuire kunskaper i svenska som en resurs och möjlighet, men det förekommer också en osäkerhet i fråga om att tala svenska. Det är oklart om denna negativitet riktar sig mot svenskar som talar med henne eller om det är sig själv som hon underskattar.

(6) Tuire, 28 år, Vanda

sit mä ajattelin, että nyt ollaan Ruotsissa, ja pakko puhua ruotsia, tai niinku ett, miksei puhuis
Då tänkte jag att nu är man i Sverige och man måste tala svenska, eller varför skulle man inte tala svenska.

sitä. ja tota niin, joka paikassa ne katto sitte vähän aikaa, niinku. mä ajattelin sitten että, mä
Och på alla ställen tittade de på mig en stund. Då tänkte jag att jag

puhun, ja mulla on aksentti, ja mä puhun hitaasti. mut ihme jos sä et ymmärrä mitä mä sanon
talat och jag har en brytning och jag talar långsamt. Men det är konstigt om du inte förstår vad jag säger.

aina niinku, kyllä ne sitten tankkas sitä ruotsia takas. kyllä me myös
De svarade nog alltid tillbaka på svenska. Vi talade också

puhumme myös englantia, et, mut ne ei vaihtanut esimerkiksi englanniksi
engelska, men de bytte inte direkt till exempel till engelska.

Tuired sätt att presentera sina upplevelser visar på en osäkerhet och tvekan men också på att tröskeln att tala svenska är hög. Hon talar svenska men hon är väldigt känslig för vad som sker i kommunikationen. Hon tolkar och analyserar sina samtalspartners reaktioner: hur de tittar på henne och hur de talar till henne. Medan hon beskriver situationen förklarar hon sina val som om hon skulle förklara för sig själv (högt) att hon är modig nog att tala svenska. En direkt negativ klang kan höras i och med hennes val av ordet *tankkas* 'tjatade, tjafsade' när hon talar om hur svenskarna svarade henne. Det

låter som om hon skulle beskriva svenskspråkiga på ett svagt nedsättande sätt men det kan möjligen betyda att hon egentligen beskriver sig själv och sina känslor. Hon använder ord som *tankata* (ungefär 'stamma'), på samma sätt som *sönkätä*, 'tala otydligt, oklart, ha bristfälliga kunskaper' ofta används när man har svårt med något språk men man försöker ändå tala det. Det är alltså hon som har svårt att tala svenska och inte svenskarna. Intressant är också hur hon först talar om sig själv, men sedan fortsätter i passiv form men antagligen fortfarande talar om sig själv. Den svenskspråkiga samtalspartnern hänvisar hon till med *sä* 'du'. I slutet av diskussionen börjar hon tala skriftspråk: *puhuimme* 'vi talade'. Markeringen kan möjligen vara viktig för henne eftersom diskussionerna handlade om svenska och inte om engelska. För henne verkar det vara viktigt att hon talar svenska i Sverige trots sin osäkerhet med språket.

I en instrumentell ideologi ses språkkunskaper som ett verktyg, ett medel för att komma vidare i kommunikationstillfället, men när man ser en ekonomisk fördel med kunskaper i ett annat språk kan man tala om en ekonomisk ideologi (jfr Wingstedt 1989:5) som vi ska se på härnäst.

5.3 Ekonomisk ideologi

I Finland talar man ofta om att vi finländare måste lära oss språk eftersom vi hör till en så liten språkgrupp. Också företagslivet försöker höja rösten om språkens roll i affärlivet. Tankesättet innehåller en uppfattning om hur språken implicit gynnar den ekonomiska tillväxten (Grin et al. 2010:58). Svenskans ekonomiska betydelse kommer också fram i intervjuerna. Pinja tar i exempel (7) upp en aspekt där man har direkt nytta av att kunna svenska.

(7) Pinja, 32 år, Vanda

ja kyllähän se sitten tavallaan, aika näyttää siis ne ihmiset, jotka sitten osaa ruotsia, niin niillä
Och visst är det på det sättet att tiden visar att människor som kan svenska

on sitten hyvät liksat ja kyllä se on aika houkuttelevaa. mä luulen, että ihmisiä ei pakoteta,
*har bättre lön och det är ganska lockande. Jag tror att man inte ska tvinga människor
[att studera svenska]*

vaan annetaan ajan näyttää, ja viedä niinku sinne päin, koska se ruotsin kieli nousisi sieltä
*utan att man låter tiden visa och liksom styra tankarna ditåt att svenskan automatiskt
kommer att bli*

automaattisesti viehättäväksi koska siellä olisi porkkanoita
lockande eftersom det [bättre lön] skulle fungera som morot.

”hei hitsi, jos mä osaan ruotsia niin mun liksa vois olla vähän korkeampi koska tota niin
”*Hej, om jag kunde svenska skulle min lön vara lite högre*

mulle tulee joku kielilisä” tai...
och jag kunde få språktillägg eller...

De ord som hon använder när hon talar om svenska har en positiv konnotation. Pälli talar om en positiv attitydposition (jfr Pälli 1999:131). Pinja använder uttryck och ord som *hyvät liksat* ’bra lön’, *houkuttelevaa* ’lockande’, *kieli nousisi automaattisesti* ’språket skulle automatiskt lyftas fram’, *viehättäväksi* ’attraktiv’, *liksa – korkeampi* ’högre lön’, *porkkanoita* ’morötter’, *kielilisä* ’språktillägg’. Genom att använda positiva uttryck kommer hennes positiva åsikt fram om de möjligheter som språkkunskaper kan erbjuda eller som man får när man kan svenska.

När Pinja talar om *ne ihmiset* ’de människorna’ som kan svenska gör hon samtidigt en jämförelse med den gruppen som inte kan svenska, trots att hon inte säger det direkt. Hon gör skillnad mellan de här två grupperna och utesluter på sätt och vis sig själv från båda grupperna. Pälli (2003:122–125) ger exempel på hur sociala kategorier på det här sättet kan skapas. Man kan tala om en specifik grupp eller en grupp som talaren känner och hänvisar till eller så att det talas om en grupp som är okänd för båda. I exempel (7) visar Pinja avståndstagande på det här sättet eftersom hon själv hör till den grupp som kan svenska och som har en bra position i sitt arbete. Enligt informanten får människors ekonomiska ambition dem att läsa svenska vilket i sin tur ger dem belöning, dvs. bättre lön.

Slutet av Pinjas yttrande liknar ett rollspel: *Hej, om jag kunde svenska skulle min lön vara lite högre och jag kunde få språktillägg*. I citatet refererar hon till en person som just har kommit på en idé om hur hen kan få högre lön. Pinja uttrycker sitt budskap med annan prosodi och med en annan röst och citatet förstärker det hon har sagt tidigare. Goffman (1981) talar om positioner (*footing*) och positionsbyte. Positionsbyte kan visas t.ex. med prosodibyte, med paralingvistiska medel eller med kodväxling. Med positionsbyte kan talaren i en kommunikationssituation visa ett nytt sätt att förhålla sig till andra eller till ett visst tema och det här kan realiseras med ett referat av vad någon annan tänker eller säger. Dylika referat kan fylla flera funktioner, de kan uppliva och dramatisera det som berättas eller fungera som bevismaterial för hur interaktionen gick till och de kan också visa på en viss attityd. (Hakulinen 1990:10–11, Haakana 1996:156–157, Seppänen 1997:157–159, Lindegren 2014:27).

Arbetsmarknaden kräver språkkunskaper och många gånger är det nödvändigt att förutom engelska också kunna flera andra språk för att kunna arbeta på ett internationellt företag (Virkkula 2008:393, Virtanen och

Raitaniemi 2019:236). Svenskan anses vara ett viktigt språk inom de finska gränserna men också inom Norden. Gee, Hull och Lankshear (1999) använder termen *new work order* om fenomenet där språkkunskaper (multilingual communication) har fått en ny, viktig roll och betydelse i diskussioner om språkens roll i multinationella företag i den globaliserade världen. Under de senaste tio åren har det skett en utveckling vad gäller förhållandet till språkkunskaper. Idag ses språkkunskaper som en resurs och en kompetens som både implicit och explicit kan gynna ekonomisk tillväxt (Krzyzanowski och Wodak 2010; jfr Angouri 2013:565). Ur den ekonomiska ideologins perspektiv kan företagen överväga vilken ekonomisk nytta man har eller inte har om ett språk används eller inte används (Kunnas 2006:234). Språkkunskaper och ekonomiska aspekter nämns ofta eftersom flera företag är multinationella och deras verksamhet inte bara sker lokalt utan även globalt där språkkunskaper spelar en viktig roll.

5.4 Svagt nedsättande ideologi

Evaluering av språk kan ske på olika plan och det här kan ses i form av vilka ordval som görs. Exempel (7) innehöll flera evaluerande ord i Pinjas kommentar och flera ord pekade på en positiv värdering av att kunna svenska. Nästa exempel visar däremot hur man talar nedsättande om ett språk eller en språkvarietet. Varken svenskan eller den dialektala varieteten Närpes-svenskan omtalas i en positiv mening. Jag kallar denna strategi för en ”svagt nedsättande ideologi”.

I Sirpas kommentar om vilka språk som används i samband med sonens hobby använder hon flera termer: *ruotsiksi*, *Närpiön ruattilla* och *oikiallakin ruotsilla*; ’svenska’, ’Närpessvenska’ respektive ’den riktiga svenskan’. För Sirpa verkar det vara viktigt att skilja mellan *närpessvenskan* och *den riktiga svenskan* eftersom hon använder olika begrepp för varieteterna.

(8) Sirpa, 50 år, Teuva

no tuota mähän asun tuos [kylän nimi] kyläs ja meidän poika on monta vuotta käyny
Jag bor i by [byns namn] och vår son har i flera år spelat

pelaamas esim jääkiekkoa tuos Närpiös, ja siinä on niinku pakko olla [ja oppia ruotsin kieltä]
t.ex. ishockey i Närpes. Det har varit nödvändigt [att lära sig svenska]

koska sielä on ollu kaikki tiedotustilaisuudet ja kaikki noli yleensä ruotsiksi, sillä kyllä
eftersom alla informationsmötena har varit på svenska.

paliolti sillä Närpiön ruottilla, mutta kyllä sillä oikiallakin ruotsilla
De flesta var på Närpessvenska men också på den där riktiga svenskan.

Närpessvenskans speciella roll kommer fram när Sirpa säger *kyllä paliolti sillä närpiön ruottilla* 'mycket nog på den där Närpessvenskan', och särskilt när hon poängterar avståndet till den riktiga svenskan med att säga, *sillä oikiallakin ruotsilla* 'men också på den där riktiga svenskan'. Ordet *oikiallakin* ger en evaluerande aspekt och kan tolkas visa en möjlig negativ attityd till Närpessvenskan, som antagligen är 'fel svenska'.

Den modala partikeln *kyllä* används på flera ställen och kan tolkas vara en affektiv partikel i situationer där man försöker övertyga någon; Sirpa använder partikeln *kyllä* båda gångerna när hon beskriver de två språken, Närpessvenskan och den riktiga svenskan. På finska talar man om *sävypartikkeli* (VISK § 821), dvs. en nyanspartikel, som kan förekomma tillsammans med flera partiklar i en sats, precis som i exempel 8. Med en nyanspartikel får man fram nyanser, allt från det positiva till ett ogillande. Mattfolk (2011:197) kallar den här typen av partiklar (svenskans *väl, nog*) för pragmatiska partiklar i sin undersökning om hur partiklarna fungerar som pragmatiska markörer. Lindström (2008) diskuterar svenska modalpartiklar och han nämner *nog*, som här kan jämföras med finskans *kyllä*. Förutom den modala partikeln *kyllä* markerar Sirpa Närpessvenskans speciella roll med en annan pragmatisk markör, nämligen med den enklitiska partikeln *-kin* i ordet *oikiallaki* (VISK § 840, 842). På finska kan den enklitiska partikeln *-kin* flyttas och användas både tillsammans med verb och med andra ordklasser och här i Sirpas exempel används den på ett adjektiv, det dialektala ordet *oikia*, som på standardfinska vore *oikea*.

I exempel 8 använder Sirpa också ordet *pakko* 'tvång', vilket också Tuire gjorde i sitt inlägg (se exempel 6). Sirpa använder det på ett anmärkningsvärt sätt där hon förklarar att hennes familj har varit *tvungen* att lära sig svenska på grund av sonens hobby i Närpes⁴. Det kommer dock inte specifikt fram vem som har 'varit tvungen' att lära sig svenska, antagligen hela familjen, både sonen och föräldrarna, eftersom detta var viktigt för att få all nödvändig information. Jag tolkar det så att hon använder ett omvänt sätt att uttrycka sig och det är inte alls negativt att hon måste lära sig svenska utan hon ser det som ett ypperligt tillfälle för dem att lära sig svenska eftersom familjen inte kunde svenska tidigare. Att man kommer i kontakt med olika språk upplevs

---

⁴ 82,5 % av invånarna i Närpes har svenska som modersmål. (https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/2017-02-ruotsin-ja-kaksikieliset-kunnat_0.pdf)

alltså som positivt. Samma upplevelser hade också Aki i sin kommentar när han upplevde det som positivt att tala svenska i Sverige (jfr exempel 5).

Nästa exempel visar en viss överlägsen och en svagt nedsättande attityd gentemot dem som talar svenska. Informanten Soile talar svenska med kunder, men förväntar sig att svenskspråkiga byter språk till finska ifall det blir svårt för henne att tala svenska. Diskussionen i exempel (9) handlar om huruvida svenskspråkiga vid kusten kan tala finska. När Soile besvarar frågan och berättar om den rådande situationen använder hon ord som visar en nedlåtande inställning gentemot svenskspråkiga. De ord och fraser som hon använder är pejorativa och respektlösa och visar därigenom en negativ attityd mot svenskspråkiga.

(9) Soile, 34 år, Kauhajoki

Interv. *luuletko sä että ruotsinkieliset tossa rannikolla ei osaa puhua suomia?
Tror du att svenskspråkiga vid kusten inte kan tala finska?*

Soile *no tota kyllä varmaan semmosiaki ojjotka on aika umpiruotsinkielisiä,
Det finns säkert också sådana som bara kan tala svenska.*

*mutta kyllä se sitte ainakin mitä täs on sitte tullut vastahan, että jos ne sitä tekniikka
Men jag har också varit i situationer, till exempel när vi har talat om teknik*

*tai jotain näitä varaosia tämmösiä rupiaa puhumaan, jota mä en sitte ymmärrä, niin
eller om reservdelar, och det förstår jag inte alls, att*

*kyllä ne niinku, kyllä ne sitte saa sen kielensä käännettyä suomeksi.
svenskspråkiga har sedan kunnat byta språket till finska.*

*että kyllä me aina ollahan saatu aina selevitettyä ne jutut, että ei se siihen ole ikinä
Vi har alltid kunnat reda ut oklarheter och*

*tyssänny siihen kielehen, kyllä mä uskoisin. no, kyllä joku tekniikan sanasto
diskussionen har aldrig tagit slut på grund av språket, tror jag. Tekniskt ordförråd, ja,*

*ruotsiksi, niin ei sitä ensiksi koulun penkillä opeteta
det lär man sig inte på skolbänken.*

Informanten förklarar hur hon har mött *umpiruotsinkielisiä* ('pursvenska') personer som är enspråkigt svenskspråkiga. Uttrycket kan anses vara pejorativt och nedsättande och kan tolkas visa en negativ förhållning till svenskspråkiga. Vidare förklarar Soile att ifall samtalet kommer att handla om teknik och reservdelar, dvs. om svenskspråkiga använder ett tekniskt ordförråd, förväntar hon sig att det talas finska. Sättet Soile säger detta på innehåller en attitydmarkering. Informanten säger nämligen *kyllä ne sitte saa*

sen kielensä käännettyä suomeksi, 'de har nog alltid kunnat byta det där språket till finska'. Hennes kommentar visar att enligt henne byter svenskspråkiga ofrivilligt språk till finska. Hon använder också pronomenet *ne* 'de' (i stället för det neutralare *he*) för att visa avstånd till dem hon talar om: hon talar om de svenskspråkiga, de andra. Yttrandet fortsätter med partikeln *sitte*, 'se(da)n' och med en hyperprecisering *sen kielensä* 'det där språket deras' som visar en negativ attityd. Men hon uttrycker också en positiv attityd i sin berättelse. Hon upplever att hon inte har problem att kommunicera med de svenskspråkiga. Hon säger det också explicit, egentligen två gånger: *että kyllä me aina ollahan saatu aina selevitettyä ne jutut*, 'att språket inte har varit ett problem', och sedan lite senare *ei se siihen ole ikinä tyssänny siihen kielehen* 'det har aldrig tagit slut på grund av språket'. Det att hon använder *me* 'vi' visar samhörighet med svenskspråkiga och hon själv är en del av gruppen som vill lösa problem: hon gör sin del och de svenskspråkiga gör sin.

Det som är anmärkningsvärt i hennes yttrande är att kommunikationen sker på svenska och inte på finska. Mer subjektiv är hennes förväntan att om talaren har problem med svenska är det automatiskt svenskspråkiga som skall byta till finska och att de borde kunna de svåra orden på finska. I Soiles fall kan vi se exempel både på en nedsättande ideologi mot svenskspråkiga men också på det jag kallar en "nationalistisk ideologi", eftersom hon förväntar sig att svenskspråkiga borde kunna finska. I det följande ser vi tydligare hur den nationalistiska ideologin kommer till synes när man talar om svenskspråkiga och språkval.

5.5 Nationalistisk ideologi

Uttryck för nationalistisk ideologi förekommer i materialet i olika former och de kan förekomma mer implicit eller explicit. Nationalismen är kopplad till politik men kan också ses i språket som Gregersen (2011) och Pax Leonard och Árnason (2011) presenterat i sina studier om danskan och isländskans utveckling till skriftspråk. Den nationalistiska ideologin har djupa rötter i historien och tankarna om ett språk och ett land lever starkt kvar också i Finland. Saukkonen (2011) har samlat och sammanfattat argument mot svenskan i sin rapport *Varför irriterar finlandssvenskarna?* Här finns flera argument som kan kopplas till en ideologi där "ett land, ett språk" åberopas. Saukkonens bärande budskap är bland annat att svenska språkets roll i Finland inte längre kan motiveras eftersom minoriteten är så liten och majoriteten så stor (jfr Wingstedt 1998:166).

När man talar om språkval i kommunikationen med svenskspråkiga varierar svaren som vi också tidigare har sett. Penu svarar på frågan om vilket

språk man borde använda med svenskspråkiga. Han spekulerar i sin argumentation och ger en förklaring och inte direkt något svar. Han börjar med att motivera det han kommer att säga och till slut säger han sin åsikt.

(10) Penu, 44 år, Teuva

Penu jaa-a. voisin kuvitella, että tilanne on niin, että ku suomalaanen menee Ruotsiin
Ja, jag kunde tänka mig att när en finländare åker till Sverige

niin hän puhuu ruotsia siellä tuota ja olettaa että se tavallaan se kieli on siellä on
talar hen svenska där. Och hen utgår ifrån det att språket där är

ruotsi. mutta ku ollahan Suomen puolella vaikka rannikollakin niin sillan
svenska. Men när man är på finska sidan, även vid kusten, så då

puhutahan suomee
talar man finska.

Interv. Suomessa puhutaan suomea
I Finland talar man finska.

Penu Suomessa suomea ja Ruotsissa ruotsia ja Ahavenanmaa on sitte siinä vähä tuota
I Finland talar man finska och i Sverige talar man svenska. På Åland, som finns där,

mitä sitten siellä puhutahan. ja tuota, joittekin mä ajattelin et, se on niinku
så talar vad man nu pratar där. Jag tycker att

sellaanen niinku on että perusajatus on että Suomessa puhutahan suomea
grundtanken är att man talar finska i Finland.

Penu börjar sitt svar med *voisin kuvitella* 'jag kunde tänka mig' och senare säger han samma innehåll med *mä ajattelin* 'jag tycker nog'. I hans kommentar finns en personlig förankring till hans svar. Enligt Pälli (2003:75–77) kan det att talaren explicit använder jag-formen tolkas så att talaren är medveten om att det finns olika åsikter om det som diskuteras, men hen vill markera åsikten som sin egen. Det kan också betyda att talarens svar kan uppfattas som kontroversiella och jag vill påstå att Penu's kommentar här kan tolkas på ett sådant sätt: det finns olika åsikter om vilket språk som borde talas i Finland. Han fortsätter att tala i tredje person *ku suomalaanen menee* 'när en finländare åker', *hän puhuu* 'hen talar' men också i passiv form *ku ollahan* 'när man är', *silloin puhutahan* 'då talar man'. Informanten talar om sin egen grupp som han hör till, finländare, men samtidigt tar han lite avstånd med att använda passivform (VISK §1325), även om passiven också kan användas så att talaren själv är en del av handlingen som omtalas.

Det Penu säger är att det borde talas finska även i (de svenska) kustområdena; då använder han dubbel förstärkning med *vaikka* och *rannikollakin*. Det som han säger om kusten är något oväntat och avvikande och detta poängterar han med sin användning av ordet *vaikka* (jfr VISK § 842, 1114). Han slår samman Åland med de svenskspråkiga kustområdena eftersom han inte bryr sig om vilket språk där talas och säger *Ahvenanmaa [...] mitä sitte siellä sitten puhutaha* 'Åland [...] vad man nu sen pratar där'. Å ena sidan ser han bara ett språk i Finland och å andra sidan kan man anta att han vet att det på Åland talas svenska. Hans tankeavbrott med Åland visar att han förstår att det talas svenska på västkusten men trots det förespråkar han en ideologi med 'ett land – ett språk' och han uttrycker det tydligt. Det han säger har också nedsättande toner och evaluerande aspekter om det språk som talas på Åland. Informantens kommentar som kommer till sist i exempel (10) är väldigt klar och tydlig: *perusajatus on että Suomessa puhutahan suomea* 'grundtanken är att i Finland talar man finska'. Vi bör dock notera att det är intervjuaren som sammanfattar det som Penu har sagt tidigare med att säga *Suomessa puhutahan suomea*. Det här tycks öppna upp möjligheten för informanten att upprepa detta och på det sättet tryggt visa sin åsikt.

Det som informanten säger om ett land, ett språk är en nationalistisk tanke. Han bakar in sin åsikt i den allmänna opinionen och ger ett mer allmänt svar på frågan som gör tolkningen av hans attityd lite svår. Han vågar tydligen inte säga sin åsikt som sin egen eftersom han eventuellt vet att den är kontroversiell. Men det som han till slut säger är väldigt explicit och han menar att i Finland behöver man inte tala svenska utan det borde räcka att man talar finska. Informanten riktar inte sitt budskap mot någon utan konstaterar sin åsikt.

Exempel (11) visar däremot en ännu mer direkt åsikt där informanten visar sin kritiska hållning till svenskan och mot svenskspråkiga. Sampo berättar en kort historia om sitt möte med svenskspråkiga på en bensinstation i Österbotten. Berättelsen innehåller flera negativa ordval men också själva budskapet i innehållet med en förankring till historien har en negativ klang. Intervjuaren har just frågat om han har mött svenskspråkiga, vilket han har gjort, och ställer här en tilläggsfråga om vilket språk han talade med de svenskspråkiga. Informanten svarar kort "finska", men börjar direkt berätta en historia om sina egna erfarenheter.

(11) Sampo, 24 år, Kauhajoki

Interv. ootsä törmännyt näihin ruotsinkielisiin?
Har du mött de här svenskspråkiga?

Sampo oon
Ja.

Interv. mitä sä puhuit niitten kans?
Vilket språk talade du med dem?

Sampo suomia
Finska.

armeijast tuln joskus niin niin pysähryttiin sitte tuota tuos Kokkolas tulles
Jag kom en gång från lumpen och sen stannade vi på vägen där i Karleby

johonkin huoltoasemalle...
på någon bensinstation.

Interv. oliksä Oulus?
Gjorde du lumpen i Uleåborg?

Sampo ei ku Kajaanis. niin sielä vain jäi yks kyytistä Kokkolas pysähryttiin
Nej utan i Kajana. Där steg bara en av i Karleby när vi stannade vid

huoltoasemalle. niin ei ne tajunnu sitte suomia ollenkaan. ei siinä mitään,
bensinstationen. De förstod inte alls finska. Inte var det något problem,

mä vain rahat tiskiin ja, enkä sitten sanonu sen kummemmin asioota
jag bara kastade pengarna på disken och jag sade ingenting alls.

Interv. sä et sitten koittanut puhua ruottia?
Så du försökte inte tala svenska?

Sampo en. kerta jos ne nyt täälä kerta haluaa asua, niin vois ne ny kieltä vähän vaivautua
Nej, om de nu vill bo här så kunde de lite anstränga sig

puhumahan
att tala språket [finska]

Interv. luuleksä ettei ne osaa puhua?
Tror du att de inte kan tala finska?

Sampo ei ku ne ei halua
Nej, dom vill inte.

Temat väcker en väldigt känslomässig reaktion hos Sampo och i svaret syns och hörs frustration: en uppladdning syns på hans sätt att svara på frågan. Sampo är väldigt frustrerad och irriterad över att svenskspråkiga i butiken inte kunde förstå finska och därmed inte talade finska med honom. Hans reaktion på det var att han kastade pengarna på disken utan att säga någonting. Irritationen kan höras i hans röst och den blir värre när intervjuaren frågar om han försökte tala svenska. Han signalerar med tonläge och intonation att han inte uppskattar svenskspråkiga. Han sätter vikt på ordet *ollenkaa* 'inte alls' för att uttrycka sin förvåning över att han inte fick betjäning på finska. Informanten tolkar situationen på bensinstationen så att personalen *kan* finska men att personalen inte *vill* tala finska med honom. Det som kan förklara hans reaktion är att han känner att han blivit dåligt behandlad och detta orsakar hans frustration och ilska. Sampo anser att svenskspråkiga är skyldiga att tala finska om de vill bo i Finland. Det han säger innehåller flera evaluerande och pejorativa ord och nationalistiska tankar.

Senare i sitt yttrande använder Sampo ordet *vaivautua* 'anstränga sig', 'bry sig' som har en negativ konnotation. Han förväntar sig alltså att svenskspråkiga borde tala finska med honom och om de inte gör det beror det på att svenskspråkiga inte vill tala finska. Hans yttrande har en kraftfull och känslomässig laddning och han för ihop alla svenskspråkiga i samma grupp enligt sin egen negativa upplevelse. Det kan dock finnas en konflikt i det som Sampo säger eftersom han i mitten av kommentaren säger att *de inte förstår* [finska] och i slutet påstår han att *de inte vill* [tala finska]. I hans sista yttrande *ei ku ne ei halua* 'näa dom vill inte', har han också en stark tonvikt på ordet *ei* 'nej' som han nästan ropar och på ordet *halua* 'vill'.

Samos kommentar *jos ne ny täälä kerta haluaa asua, niin vois ne ny kieltä vähän vaivautu puhumahan*, 'om de vill bo här så kunde de nog lite anstränga sig att tala [finska]' innehåller likheter med Penus (exempel 11) kommentar om att man i Finland talar finska. Sampo hänvisar till *dem*, vilket kan jämföras med *de andra*. Coupland förklarar att *de andra* ('Others') kan uppfattas vara de som hör till en minoritet men enligt honom kan värderingen också gå andra vägen så att minoriteten också kan hänvisa till majoriteten som *de andra* (Coupland 1999:5). Här gäller det att Sampo ser den svenskspråkiga minoriteten som *de andra* pejorativt. Personens egen referensgrupp ses ofta som något positivt och *de andra*, som man inte själv hör till, ses som något negativt. Det som de andra representerar kritiserar mera och i en annan utsträckning än ens egen grupp (van Dijk 1993; jfr Pälli 2003:119,123). Sampo vill göra en skillnad mellan den grupp han tillhör och den grupp som består av svenskspråkiga. Duszak (2002:1) beskriver att människor överlag hittar olika distinktioner och sätt att se världen för att passa in bättre där de befinner sig. Människan jämför sig själv med andra för att hitta den grupp hen

hör till och där hen kan känna sig trygg. Att man söker samhörighet och likheter i den grupp man vill tillhöra är utgångspunkten. Distinktioner som människan söker kan ha att göra med språk, kön, nationalitet och det kan också ha att göra med att de andra inte talar ens eget språk.

6 Resultat och implikationer

I min studie har jag rätt ut språkattityder som finskspråkiga finländare i arbetsför ålder har till svenska och till svenskspråkiga. Jag har också försökt förenkla och kategorisera vad som kan ses ligga bakom informanternas åsikter och tankar. Materialet som jag använder är insamlat åren 2003–2004 men jag anser att det ger en adekvat bild av hurdana attityder finländare har mot svenskan även i dag. Svenskans roll i Finland är fortfarande ett aktuellt tema som ständigt diskuteras. De argument som används idag liknar i mångt och mycket de diskussioner och argument som återfinns i mitt material.

En del av informanterna anser att det måste finnas en nytta med att studera svenska. Nyttan kan tolkas betyda att man till exempel kan kommunicera på svenska i Sverige eller att barnen kan delta i hobbyverksamheter på svenska. Här ses svenskan som ett verktyg för kommunikation både i Sverige och i Finland – den här synen representerar en instrumentell ideologi. Kunskaperna i svenska kan ha ekonomisk nytta. De som kan svenska i arbetslivet belönas med en bra lön men också med bättre möjligheter på jobbet (Grin et al. 2010).

Det hur man förhåller sig till dem som talar svenska och hur och vilken svenska som talas kan framkalla svagt nedsättande toner i vissa informanternas attityder. En informant gör skillnad mellan olika svenska varieteter och markerar den dialektala svenskan (Närpessvenskan) pejorativt och standard-svenskan positivt. Kunnas (2006:234) nämner att språk och varieteter med hög prestige ofta får representera bättre språk och de uppskattas mera. Intressant är också hur en annan informant förväntar sig att ifall det blir utmaningar i kommunikationen med en svenskspråkig, borde den svenskspråkiga behärska de mest komplicerade orden på finska. Informanten motiverade detta med att man inte lär sig tekniska ord i skolan. Jag antar att inte heller svenskspråkiga lär sig tekniska ord i skolan så båda är i samma situation med sina bristfälliga språkkunskaper. Här förväntar sig informanten dock att svenskspråkiga borde kunna de svåra orden på finska. I informantens kommentar kan ses en svagt nedsättande ideologi och kanske även spår av en nationalistisk ideologi, där informanter anser att svenskspråkiga borde behärska finska. Samma tanke ses också när informanter talar nedsättande om dem som är helt svenskspråkiga.

Tanken om ett land ett språk kommer fram tydligare i Österbotten. En informant som inte fick betjäning på finska anger att svenskspråkiga är skyldiga att tala finska om de vill bo här. En annan informant uttrycker samma sak men ur en annan synvinkel: det borde vara möjligt att tala finska i hela Finland, även med svenskspråkiga. Den här informanten poängterar att man borde kunna tala finska även vid kusten, där svenskspråkigheten är stark, men också på Åland, som är mer eller mindre ett helt svenskspråkigt område. Den nationalistiska ideologin som kommer fram i diskussionen har långtgående rötter i historien och speciellt i 1800-talets nationalistiska ideologi. Det här visar att attityden har en historisk förankring och belastning samtidigt som den ligger nära den nedsättande ideologin (se vidare Kunnas 2006, Gregersen 2011, Pax Leonard och Årnason 2011, Mäntynen et al. 2012:336).

De gånger som informanterna har haft kritiska och känslomässiga reaktioner mot svenskan har det möjligen varit fråga om bristfälliga kunskaper i svenska. Kunnas (2006:241) nämner samma sak i sin undersökning, dvs. att negativa attityder mot språket eller språkbrukarna i fråga ökar när man inte behärskar språket. Varför attityderna till svenska är så negativa kan förklaras med finskspråkigas bristfälliga språkkunskaper i svenska men också med hänvisning till den starka svenskspråkiga identiteten som svenskspråkiga i Österbotten har. Det finns rapporter som visar att svenskspråkiga österbottningar har en stark svensk identitet och att detta ofta leder till diskussioner t.ex. med finskspråkiga myndigheter (se Björkstrand 2005:34; se också Herberts 2020). Det här betyder också att svenska hörs mera i Österbotten eftersom svenskspråkiga talar svenska och inte byter språk till finska, åtminstone inte genast. Här uppstår en språkideologisk uppdelning där en grupp talar finska och den andra gruppen talar svenska. Då delas personer upp i *vi* och *de* enligt språket (Wingstedt 1998:165, Mäntynen 2012:339).

Vilket språk man väljer verkar vara beroende av situationen eller personen som man pratar med. Å ena sidan kan det betyda att talaren har goda kunskaper i svenska eller att hen inte har det och väljer att tala finska och låter samtalspartnern tala svenska. En informant väljer att tala svenska på jobbet men på fritiden talar hon hellre finska med svenskspråkiga. Det kallar jag en pragmatisk ideologi eftersom hon representerar företaget på jobbet. På fritiden får hon själv bestämma vilket språk hon talar och av pragmatiska skäl väljer hon att tala finska. För en annan informant spelar språket ingen roll eftersom hon kan tala båda språken flytande. I hennes omgivning finns det personer som kan inleda en diskussion på finska men byter språk under samtalsgången till svenska. En tredje informant tar artighet i beaktande i kontaktsituationer med svenskspråkiga. Hans strategi är att starta en diskussion på svenska för att visa sin respekt för samtalspartnern – trots att han inte har för avsikt att fortsätta diskussionen på svenska utan på finska. I

ovannämnda situationer är informanterna flexibla vad gäller språket. De förhåller sig pragmatiskt till språk och de talar det språk som passar bäst för dem och för den föreliggande situationen. När språken är bekanta i omgivningen och språk inte spelar någon roll kan man tänka sig att kriterierna uppfylls för både en pluralistisk och en instrumentell ideologi, men det finns också en antydning om något mera, om en pragmatisk ideologi.

Mitt material visar att det kan finnas flera ideologiska tankar bakom attityder till svenskan och till svenskspråkiga. De argument som kommer fram i min studie visar att de till en viss del liknar de teman som diskuteras i allmänna diskussioner om svenskan i Finland i medierna och i tidigare undersökningar. Nyttan med kunskaper i svenska och i kontakter med Norden (speciellt Sverige) tas upp likaväl som den ekonomiska aspekten. Kopplingen till historien förekom inte direkt i mitt material, men hänvisades till i samband med den nationalistiska ideologin som har sina rötter i historien. Det vilket språk personen väljer att tala och när beror på talarens strategier. Analysen av materialet visar i likhet med Pällis (2003:77) undersökning att det kan finnas olika strategier som talaren använder eller att det finns sociala aspekter som påverkar talarens strategier.

Språkideologier hörs och syns i dagens samhälle och språkdiskussionen är säkerligen påverkad av vars och ens bakomliggande tankar om olika språk som i sin tur kan ha inflytande på utbildningspolitiken och hur stor roll vissa språk får i samhället. Min studie ger en bild av vad finskspråkiga anser om svenskan och svenskspråkiga, och hurdana attityder man hittar i deras kommentarer när de berättar om sina kontakter med svenskspråkiga. Det som dock måste beaktas är att materialet som undersökts bär med sig en del premisser i och med att det är en del av ett projekt med egna mål och inriktningar, dvs. i och med att den primära undersökningen gällde attityder till engelskan. Som i kvalitativa undersökningar överlag måste man dock även tänka på intervjuarens roll i diskussionerna och i hur hög grad hennes roll har varit neutral.

Undersökningsmaterialet är från 2003–2004 så det vore viktigt att göra en uppföljande undersökning och jämföra dessa resultat med situationen i dag. Engelskans roll har förstärkts i Finland vilket kan ha påverkat svenskans betydelse. De resultat som jag visar här kunde dock med fog användas som utgångspunkt för jämförande undersökningar i framtiden.

Litteratur

Angouri, Jo (2013). The multilingual reality of the multinational workplace: language policy and language use. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 34:6. S. 564–581. (Hämtad 16.4.2020) <https://doi.org/10.1080/01434632.2013.807273>

- Angouri, Jo & Piekkari, Rebecca (2018). Organising multilingually: setting an agenda for studying language at work. *European Journal of International Management*, Vol.12 (1/2). S. 8–27.
- Arola, Laura (2004). *Identiteetti, diskurssi ja kielet. Ruotsin tornionlaaksolaisten nuorten suhde suomeen ja meänkieleen*. Uleåborgs universitet: Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos. Avhandling pro gradu.
- Bijvoet, Ellen (2013). Språkattityder. I: Sundgren, Eva (red.). *Sociolingvistik*. 2 uppl. Stockholm: Liber. S.122–157.
- Blom, Jan-Petter & Grumperz, John. J. (1986 [1972]). Social meaning in linguistic structure: code-switching in Norway. I: Gumperz, John. J. och Hymes, Dell (red.). *Directions in sociolinguistics*. Oxford: Basil Blackwell. S. 407–434.
- Björkstrand, Gustaf (2005). *Identitet och framtid*. Folktingets undersökning om finlandssvenskarnas identitet. Hösten 2005. https://issuu.com/folktinget/docs/folktinget_low (hämtad 28.4.2019).
- Castrén, Kaija (2012). *Interaktion på två språk. En samtalsanalytisk studie om receptiv flerspråkighet i finsk-svenska samtal*. Helsingfors universitet. Finska, finskugriska och nordiska institutionen. Avhandling pro gradu.
- Gee, James, Hull, Glynda & Lankshear, Colin. (1999 [2018]). *The New Work Order: Behind the Language of the New Capitalism*. Taylor and Francis. 10.4324/9780429496127.
- Coupland, Nikolas (2020). 'Other' representation. I: Östman, Jan-Ola och Verschueren, Jef (red.). *Handbook of Pragmatics Online*. Amsterdam: John Benjamins. (Hämtad 12.2.2019) <https://benjamins.com/online/hop/articles/oth1>
- Dorian, Nancy (1998). Western language ideologies and small-language prospects. I: Lenore A. Grenoble & Lindsay J. Whaley (red.). *Endangered Languages. Language loss and community response*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 3–21.
- Duszak, Anna (2002). An introduction. I: Duszak, Anna (red.). *Us and Other: Social Identities Across Languages, Discourses and Cultures*. Amsterdam: John Benjamins.
- Engman, Max (2016). *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1299* [Finlands svenska historia 3]. Svenska litteratursällskapet i Finland. Stockholm: Atlantis.
- Engman, Max (2019). Storfurstendömet's tre språk. I: Tandefelt, Marika (red.). *Finländsk svenska från medeltid till 1860* [Svenska in Finland – idag och i går III:1]. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet. S. 399–413.
- Eskola, Jari och Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tammerfors: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fishbein, Martin och Ajzen, Icek (1975). *Belief, Attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Garrett, Peter, Coupland Nikolas och Williams, Angie (2003). *Investigating Language Attitudes. Social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: University of Wales press.
- Garrett, Peter (2010). *Attitudes to language* [Key Topics in Sociolinguistics]. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffman, Ervin (1981). *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- Gregersen, Frans (2011). Language ideology in Denmark. I: Kristiansen, Tore och Coupland, Nikolas (red.). *Standard languages and language standards in a changing*

- Europe* [Standard language ideology in contemporary Europe; no. 1]. Oslo: Novus. S. 75–82.
- Grillo, Ralph (1989). *Dominant languages: Language and hierarchy in Britain and France*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grin, François, Sfreddo, Claudio och Vaillancourt, François (red.) 2010. *The economics of the multilingual workplace*. New York: Routledge.
- Haakana, Markku (1996). Huumori ja vakava keskustelu kategorioina. I: Hakulinen, Auli (red.). *Suomalaisen keskustelun keinoja II* [Kieli 10]. Helsingfors universitet: Suomen kielen laitos. S. 141–172.
- Hakulinen, Auli (1990). Kuka puhuu kertomuksessa eli naisten kutsut. *Naistutkimus* 3, 1. S. 4–19.
- Haugen, Einar (1971). Instrumentalism in language planning. I: Rubin, Joan och Jernudd Björn (red.). *Can language be planned?* Honolulu: The University Press of Hawaii. S. 281–289.
- Heikkinen, Vesa (2012). Ideologia. I: Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla och Lounela, Mikko (red.). *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja*, Helsingfors: Gaudeamus. S.112–119.
- Heiskanen, Sini (2012). *Att undervisa i svenska i sydöstra Finland: svensklärarens attityder till och motivation för sitt arbete*. Helsingfors universitet. Finska, finskugriska och nordiska institutionen. Avhandling pro gradu.
- Herberts, Kjell (2020). *Om språkklimatet i Finland: Som att åka rulltrappa åt fel håll*. Tankesmedjan Agenda.
- Hult, Francis, M. och Pietikäinen, Sirpa (2014). Shaping discourses of multilingualism through a language ideological debate. The case of Swedish in Finland. *Journal of Language and Politics* 13/1. S. 1–20.
- Häkkinen, Kaija (1994). *Agricolasta nykykieleen. Suomen kielen nykyyhistoria*. Helsingfors: WSOY.
- Härmävaara, Hanna-Ilona (2017). Official Language Policy as a Factor in Using Receptive Multilingualism Among Members of an Estonian and a Finnish Student Organization. I: Siiner, Maarja, Koreinik, Kadrik och Brown, Kara. (red.). *Language Policy Beyond the State* [Language Policy 14]. DOI 10.1007/978-3-319-52993-6_11.
- Juurakko-Paavola, Taija och Palviainen Åsa (red.) (2011). *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier* [HAMK:in julkaisuja 11/2011]. Tavastehus.
- Kalaja, Paula (1999). Kieli ja asenteet. I: Sajavaara, Kari och Piirainen-Marsh Arja (red.). *Kielenoppimisen kysymyksiä. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä universitet. S. 45–72.
- Kangasharju, Helena, Piekkari, Rebecca och Sääntti, Risto (2010). Yritysten kielipolitiikka – missä se piilee? I: Lappalainen, Hanna, Sorjonen, Marja-Leena och Vilkkuna, Marja (red.). *Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan*. Helsingfors: Suomalaisen kirjallisuuden seura. S. 136–158.
- Kerckänen, Viivi (2003). *Vill högstadieelever lära sig svenska? Attityder till och motivation för svenska i tre skolor i östra Finland*. Helsingfors universitet. Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur. Avhandling pro gradu.
- Knight, Tiina (2013). *Pelkkää pakkoruotsia? Tamperelaisten yliopisto-opiskelijoiden ruotsin kielen opiskelumotivaatio*. Tammerfors universitet. Kasvatustieteiden yksikkö. Avhandling pro gradu.

- Kristiansen, Tore (1997). Language Attitudes in Danish Cinema. I: Coupland, Nikolas och Jarowski, Adam (red.). *Sociolinguistics. A Reader*. London: Macmillan. S. 291–305.
- Kristiansen, Tore (2020). Methods in language-attitudes research. I: Östman, Jan-Ola och Verschueren, Jef (red.). *Handbook of Pragmatics Online*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/hop.23.met5>
- Kristiansen, Tore och Sandøy Helge (red.) (2010). *The linguistic consequences of globalization: the Nordic countries*. Special Issue av *International Journal of the Sociology of Language*, vol. 204.
- Krzyzanowski, Michal & Wodak, Ruth (2010). Hegemonic Multilingualism in/of the EU Institutions: An Inside Outside Perspective on the European Language Policies and Practices. I: H. Böhringer, C. Hülbauer and E. Vetter (red.), *Mehrsprachigkeit in europäischer Perspektive*. Frankfurt a. M.: Peter Lang, in press.
- Kunnas, Niina (2006). Yksi, kaksi vai monta kirjakieltä? Vienankarjalaisten kanta kirjakielidebattiin. *Virittäjä*, 110(2). S. 229–247.
- Kuvaja, Christer (2019). Språkkontakt och tvåspråkighet i 1700- och 1800-talens Finland. I: Tandefelt, Marika (red.). *Finländsk svenska från medeltid till 1860. Svenskan in Finland – i dag och i går III:1*. Svenska litteratursällskapet.
- Laitinen, Maria (1997). *Gymnasieelevers attityder till och kunskaper i svenska*. Helsingfors universitet. Institutionen för nordiska språk och nordiska litteratur. Avhandling pro gradu.
- Lambert, W. E., Hodgson, R. C., Gardner, R. C. och Fillenbaum, S. (1960). Evaluational reactions to spoken languages. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60(1), 44–51. <https://doi.org/10.1037/h0044430>.
- Lappalainen, Hanna (2004). *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lehtonen, Heini (2015). *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Leppänen Sirpa, Pitkänen-Huhta Anne, Nikula Tarja, Kytölä Samu, Törmäkangas Timo, Nissinen Kari, Käätä Leila, Räisänen Tiina, Laitinen Mikko, Koskela Heidi, Lähdesmäki Salla och Jousmäki Heidi. (2011). *National survey on the English language in Finland: Uses, meanings and attitudes*. University of Helsinki: Studies in Variation, Contacts and Change in English.
- Lindegren, Anton (2014). *Omedelbar interaktion och mimik: en samtalsanalys om miner efter avslutat taltur*. Helsingfors universitet. Statsvetenskapliga fakulteten. Avhandling pro gradu.
- Lindström, Jan (2008). *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Nordstedt akademiska förlag.
- (LOPS) Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. (2015). I serien: Määräykset ja ohjeet 2015:48. Opetushallitus – Utbildningsstyrelsen. Helsingfors: Next print Oy. Nätpublikation: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/lukion-opetussuunnitelman-perusteet-2015> (hämtad 1.5.2019).
- Mantila, Harri (2005). Suomi kansalliskielenä. I: Johansson, Marjut och Pyykkö, Riitta (red.). *Monikielinen Eurooppa – kielipolitiikka ja käytäntöä*. Helsingfors: Gaudeamus. S. 300–315.
- Mattfolk, Leila (2011). *Finlandssvenskar om importord. Attityder till det globala i det lokala*. Oslo: Novus forlag.

- Molnár Bodrogi, Enikő (2015). Kieli-iteologioita vähemmistöavisissa. *Virittäjä*, 119(4). S. 525–558.
- Mustila, Eero. T. (1990). *Finska gymnasieelevers motivation för, attityder till och intresse för svenska*. Helsingfors universitet. Institutionen för beteendevetenskaper.
- Mäntynen, Anne, Halonen Mia, Pietikäinen, Sirpa och Solin, Anna (2012). Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. *Virittäjä* 116(3). S. 325–348.
- Nuolijärvi, Pirkko (2005). Suomen kielen ja kielelliset oikeudet. I: Johansson, Marjut och Pyykkö, Riitta (red.). *Monikielinen Eurooppa – kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsingfors: Gaudeamus. S. 283–299.
- Nuolijärvi, Pirkko (2018). Nationalismi ja suomen kielen asema. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(6). (Hämtad 1.4.2019) <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2018/nationalismi-ja-suomen-kielen-asema>
- Nyström Höög, Catharina (2005). *Teamwork? Man kan väl lika gärna samarbeta*. Svenska åsikter om importord. Oslo: Novus forlag.
- Pax, Leonard, S. och Kristän Årnason (2011). Language ideology and standardization in Iceland. I: Kristiansen, Tore och Coupland, Nikolas (red.). *Standard languages and language standards in a changing Europe* [Standard language ideology in contemporary Europe; no. 1]. Oslo: Novus. S. 75–82.
- Pietikäinen, Sari och Mäntynen, Anne (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tammerfors: Vastapaino.
- Pälli, Pekka (1999). Asenteet ja mielipiteet diskursiivisena toimintana. I: Määttä, Ulla, Pälli, Pekka och Suojanen, Matti, K. (red.). *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta* [Folio Fennistica & Linguistica 22]. S.123–150.
- Pälli, Pekka (2003). *Ihmisyryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Acta Universitatis Tamperensis 910. Tampereen yliopisto.
- Riionheimo, Helka, Kaivapalu, Annekatrin och Härmävaara, Hanna-Ilona (2017). Introduction: Receptive multilingualism. I: *Nordic Journal of Linguistics* 40(2). S. 117–121.
- Saari, Mirja (2005). Ruotsin kieli Suomessa. I: Johansson, Marjut och Pyykkö, Riitta (red.). *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsingfors: Gaudeamus. S. 316–337.
- Sandøy, Helge (red.) (2003). *Med ’bil i Norden i 100 år. Ordlaging og tilpassing av utalandske ord* [Moderne importord i språka i Norden 1]. Oslo: Novus forlag.
- Saukkonen, Pasi (2011). ”Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää?” Selvitys mediakeskustelusta Suomessa. *Magma-studie* 2011/1. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma.
- Seppänen, Eeva-Leena (1997). Osallistumiskehikko. I: Tainio, Liisa (red.). *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tammerfors: Vastapaino. S. 156–176.
- Språklag 423/2003. Finlex, <https://www.finlex.fi/sv/> (Hämtad 18.2.2021.)
- Tamminen-Parre, Saija och Kristiansen, Tore (2006). Finskfinland. I: Kristiansen, Tore (red.). *Nordiske språkholdninger. En masketest* [Moderne importord i språka i Norden IV]. Oslo: Novus forlag. S. 142–161.
- Tanner, Johanna och Lassus, Jannika (2018). Kotimaiset kielet työelämässä. I: Lehti, Lotta, Peltonen, Pauliina, Routarinne, Sara, Vaakanainen, Veijo och Virsu, Ville (red.). *Uusia lukutaitoja rakentamassa – Building new literacies* [AFinLAN vuosikirja 218. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu n:o 76]. Jyväskylä. S.115–133.

- Tarnanen, Mirja och Suni, Minna (2005). Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. I: Paananen, S. (red.). *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsingfors: Tilastokeskus. S. 5–17.
- Tuokko, Eeva (2011). Hur behärskar elever svenska i den finska grundläggande undervisningen. En utvärdering av inlärningsresultat i B-svenska i årskurs 9 våren 2008. I: *Svenska i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier* [HAMKIn julkaisuja, 11/2011]. Tavastehus: Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Vaattovaara, Johanna (2009). *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisen paikkana ja murrealueena*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- van Dijk, Teun. A. (1993). Discourse and cognition in society. I: Crowley, David och Mitchell, David (red.). *Communication Theory Today*. Oxford: Pergamon Press. S. 107–126.
- van Dijk, Teun. A. (1997). Discourse as interaction in society. I: van Dijk, Teun. A. (red.) *Discourse studies: A multidisciplinary introduction*. Volume II. London: Sage. S. 1–37.
- Virkkula, Tiina. (2008). Työntekijöiden kokemuksia englannista yritysmaailmassa. I: S. Leppänen m.fl. (red.). *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa* [Tietolipas 224]. Helsingfors: Suomalaisen kirjallisuuden seura. S. 355–421.
- Virtanen, Aija och Raitaniemi, Mia (2019). Työelämän kielikäytänteet. I: Saarinen, Taija, Nuolijärvi, Pirkko och Pöyhönen, Sari (red.). *Kieli, koulutus, politiikka: Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Tammerfors: Vastapaino. S. 231–255.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen och Irja Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Nätpublikation <http://scripta.kotus.fi/visk> (Hämtad 18.11.2018.)
- Vårt land vårt språk – Kahden kielen kansa*. (1997). Finlandssvensk rapport nr 35. Helsingfors: Svenska Finlands folkting.
- Wide, Johanna (2020). *Yläkoululaisten asenteita toisia kotimaisia kieliä kohtaan*. Åbo akademi. Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi. Avhandling pro gradu.
- Wingstedt, Maria (1998). *Language ideologies and minority language policies in Sweden: Historical and contemporary perspectives*. Centre for Research on Bilingualism. Stockholm: Stockholm University.